

שנה שכולה "הקהל"¹

- עם משה רבנו עם שלמה המלך ועם רבנו מלכנו -

א. פרשת ויקהל

מכיר כל בר בי רב דחד יומא בתומכי תמימים כמה הרבה מכוחו ו"קאכ"ו השקיע הרבי להחדרת הפנמת והפצת משנת מצוות הקהל גם בימינו אלה, עד כדי הפיכתו לסדר יום תמידי להפצת והחדרת יראת ה' "למען ישמעו ולמען ילמדו ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת ... ולמדו ליראה את ה' כל הימים" (דברים, פ' וילך). הרבי בשיחותיו גילה יותר מטפחיים של תעצומותיה של מצווה זו, גם בימינו אלה כשעדיין לצערנו לא זכינו לראות את הטכס בבית המקדש. הרבי מאיר את עומק המושג ומשנה את התפיסה לגביו באופן דרמטי.

אך נראה שהחידוש-התקנה הבולטת ביותר של הרבי בהקשר זה, היא בעצם הרחבת הזמן לקיום המצווה/המנהג/החובה: על אף שבבית המקדש התרחש האירוע הדרמטי באופן חד פעמי במוצאי יו"ט הראשון של סוכות – אך לגבי מוסרי המצווה ומסריה המחשבתיים והאמוניים, דורש הרבי כי יש להמשיך אותה בפעולות ממשיות של "הקהל" (כש"כל אחד מלך") במשך כל השנה הראשונה של השמיטה ("מוצאי שביעית"), ואדרבה, להוסיף בזה מיום ליום במשך כל השנה.

כחלק מהפנמת והחדרת מושג זה, טבע הרבי את מטבע הלשון: "שנת הקהל"; לאמור: כל השנה היא "בסימן" הקהל, שְמָה של השנה משתנה והיא מכותרת בכתר הקהל. ואכן, ככל שאנו מתקדמים בסולם הזמן אנו נבחין שפרסומיו של הרבי (מאמרים, שיחות וכו') ושל "אוצר החסידים", החלו להופיע יותר ויותר עם סימון המותג "שנת הקהל" ב"קו התאריך" שלהם (בחזית וב"פנת דבר").

בדור השביעי זכינו להיקהל ולעמוד על נפשנו בקריאות הקודש של רבנו מלכנו במשך ארבע שנות הקהל: תשכ"ז, תשל"ד, תשמ"א, תשמ"ח. ה"הכרזה" הראשונה על "הקהל" בדורנו הייתה בשנת הקהל קמא, שנת תשכ"ז, כפי שמופיע ב"שלשלת היחס" שבריש "לוח אור זרוע היום היום יום":

תשכ"ז – מכריז שהשנה היא שנת „הקהל“ ובקשר לזה מעורר ל„הקהל“ כל דרושי רבותינו נשיאנו. מייסד ישיבה גדולה

העקומה העולה של החדרת המסר של "הקהל במשך השנה" - ועמו השימוש בביטוי "שנת הקהל" בלקסיקון השוטף - משורטטת בקו מודגש העולה ומתעצם בציר הזמן, בשיגו ושיחו של הרבי עצמו. נוכל להבחין בזאת באופן בולט על ידי סריקה וסקירה של מכתביו "הכלליים" של הרבי ברצף הרב שנתי.

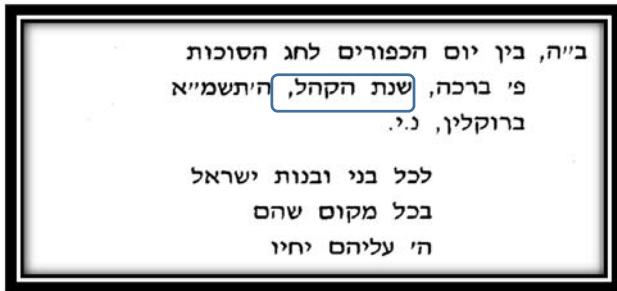
<p>ישנם דברים מיוחדים, הקשורים בשנים מסוימות, והם, לכן, בעלי משמעות מיוחדת באותן שנים.</p> <p>שנת היתשכ"ז, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, היא שנה של "מוצאי שביעית" (השנה שלאחר שנת השמיטה), בה מתוסף ענין מיוחד: מצות קהל, שהיא "עמוד חזק וכבוד גדול בדת".</p> <p>בזמן שהיה בית המקדש קיים היה צורך להקהיל בשנה זו, "מקץ שנת השבע", בבית המקדש, את העם: אנשים, נשים וטף, כולל תינוקות רכים, לשם שמיעת שורה של פרשיות נחרות מן התורה, שנקראו על-ידי המלך. דבר זה היה צריך להיעשות בהדמנות הראשונה בשנה בה ישנה אפשרות להקהיל את העם (בחג הסוכות – כשבני ישראל עולים לירושלים).</p> <p>למרות שמאז חורבן בית המקדש – עד לבנינו במהרה בימינו – אין נוהגת מצות קהל, הרי התורה והמצוות הם נחיים. גם אותן המצוות</p>	<p>ב"ה, ימי הסליחות, היתשכ"ז ברוקלין, נ"י.</p> <p>אל בני ובנות ישראל בכל מקום ומקום הי עליהם יחיו שלום וברכה!</p> <p>אנו עומדים בסיומה של שנת היתשכ"ז, שנת "הקהל" – היא המצוה המיוחדת שקוימה אחת לשבע שנים, בשנה שלאחר שנת השמיטה, להקהיל את העם, אנשים נשים וטף, בבית המקדש, במטרה לחזק ולעודדם בקיום התורה והמצוות ביראת שמים.</p> <p>ענינו של "הקהל", במובנו הרחובי, מזכיר ודורש מן האדם להקהיל ולאסוף את כל</p>
---	---

התבוננות במכתבים אלה מוכיחה קודם כל ששנת תשכ"ז היא שנת הייסוד של "מבצע שנת הקהל". הדבר "מונח על סדר היום" במכתבים הכלליים של אותה שנה באופן מאוד מרכזי. במכתב הכללי ל"ימי הסליחות תשכ"ו" כותב

¹ נרשם לכבוד יום הבהיר י"א ניסן תשע"ו, שנת היובל (לדעת ר"ר דרבים פוסקים כמוהו) משנת הכרזת רבנו על "מבצע שנת הקהל" (תשכ"ז). שהוא יום ג' לפרשת אחרי, שהוא פרשת עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, ובמיוחד בשנה זו ש"מלעבט מיט דער צייט" בשיעורי החת"ת עם פרשת אחרי באה"ק שבועיים ובכל העולם ג' שבועות! ולהעיר שלמחרת, י"ב בניסן, שיעור הרמב"ם מתחיל (הלכות ביאת המקדש פ"ב) בהלכה: אין כהן גדול נכנס לקודש הקדשים אלא מיום הכיפורים ליום הכיפורים"

הרבי בהרחבה על כך, והוא ממשיך בכך בכתבים של כל אותה שנה עד לסיימה במכתב של ימי הסליחות תשכ"ד [ראה צילומים]. שנת תשל"ד היא כבר שנת המינוף; בה הרבי החל את פעילותו והסברתו הנמרצת אודות הקהל במשך השנה כולה בשטורעם גדול, כשגם כאן הדבר מתבטא היטב במכתביו הכלליים במשך כל שנת תשל"ד, החל מהמכתבים והשיחות בתחילת השנה².

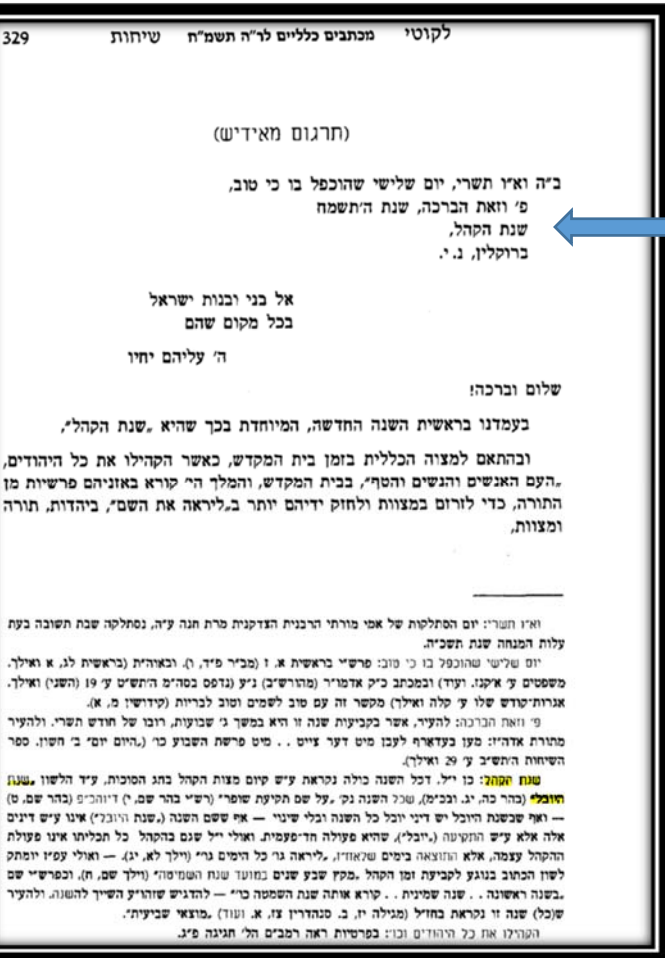
אם נמשיך לסקור את המכתבים הכלליים של שנת תשמ"א שהיא השנה ההקלית השלישית שזכינו מהרבי - כאן כבר נראה את "מבצע הקהל" עולה שלב. הכתובת "שנת הקהל" מופיעה לא רק בתורף המכתב, אלא גם בטופס! בראש המכתבים שהופיעו באותה שנה (תשמ"א), עולה הרבי שלב במיתוג ועל המכתבים מתנוסס לתפארה המטבע "שנת הקהל", וכל המכתבים כולם במשך השנה מתוארכים בסימן היכר זה כדבר פשוט ומצוי. גם ההוראות והפעולות נגזרות מכך, כגון ייסוד תנועת "צבאות ה"ו".

ב"שנת הקהל" העוקבת, הלא היא שנת תשמ"ח - כאן כבר מופיע הציון "שנת הקהל" ב"קו התאריך" בשורה מודגשת בפני עצמה, ובתוספת הערה מסבירה לתיארוך הזה. הרבי כדרכו בקודש מבקש "גיבוי" מעולם הנגלה שבתורה לכיוון והדרך ששרטט בנושא זה.

בצילום כאן מצורף הרישא של המכתב לו' תשרי תשמ"ח. נבחין בשורה המיוחדת המקודשת ל"שנת הקהל". מתכונת שליוותה את המכתבים הכלליים של כל אותה שנה.

נוכל גם להבחין בפרט נוסף וחשוב במכתב מיוחד זה. בשולי המכתב הרבי מתעכב לבאר כל פרט שבתיארוך של המכתב. כדרכו המופלאה של הרבי הוא מרחיב במראי מקומות על "ו' תשרי", "יום שלישי שהוכפל בו כי טוב", "פי' וזאת הברכה" וגם לאחר חביב "שנת הקהל". הרבי מבקש עוגן למטבע לשון זה וכותב: 'שנת הקהל': כן יש לומר, דכל השנה כולה נקראת ע"ש קיום מצות הקהל בחג הסוכות, ע"ד הלשון "שנת היובל" (בהר כה יג ובכ"מ), שכל השנה נק' "צל שם תקיעת שופר" (רש"י בהר שם, י) דיוהכ"פ (בהר שם, ט) - ואף שכשנת היובל יש דיני יובל כל השנה ובלוי שינוי - אף ששם השנה ("שנת היובל") אינו ע"ש דינים אלה אלא ע"ש התקיעה ("יובל"), שהיא פעולה חד-פעמית. ואולי י"ל שגם בהקהל כל תכליתו אינו פעולת ההקהל עצמה, אלא התוצאה בימים שלאח"ז, "ליראה גו' כל הימים גו'" (וילך לא, יג) - ואולי עפ"י יומתק לשון הכתוב בנוגע לקביעת זמן

הקהל "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה" (וילך שם, ח), וכפרש"י שם "בשנה ראשונה .. שנה .. שמינית קורא אותה שנת השמטה כו" - להדגיש שזהו"ע השייך להשנה. ולהעיר ש(כל) שנה זו נקראת בחז"ל (מגילה יז, ב. סנהדרין צז, א. ועוד) "מוצאי שביעית".

כאן אנו רואים שהרבי חפץ למצוא סימוכין לדרכו במחשבת ההקהל במשמעות הכל-שנתית, ומבקש בכל עוז למצוא אח במקרא לתיארוך ומושג זה של "שנת הקהל". הרבי סומך יתדותיו על המושג "שנת היובל", ומקיש: כשם ש'שנת היובל' נקראת על שם הפעולה הראשונה של תקיעת השופר, שהייתה חד פעמית ביום הכיפורים של השנה, ופעולותיה ההלכתיות המשמעותיות דווקא

² בנימה אישית: לא אסתיר את הזיקה האישית וה"נגיעה בדבר" שיש לי לנושא ה"קהל", ובמיוחד לצו הקריאה בעניין זה שהחל בשנה תשל"ד. "הקהל" תשל"ד הייתה השנה בה הרבי "השיק" את "שטורעם הקהל" לא רק בהיבט הציבורי והרעיוני אלא גם באופן אישי ממש, כשהרבי עצמו, בבחינת "ואני המתחיל", מקיים בו את "מבצע הקהל" במתכונת "דור השביעי" כפשוטו ממש - כשאני אישית זכיתי להיות חלק ממנה: היה זה שנה לפני כן, בתשרי תשל"ג, כאשר אבא מורי הר"ה הר"ח וכו' הרב טוביה בלוי שליט"א שהיה ב"יחידות" וקיבל הוראה-בקשה אישית ומפתיעה מהרבי: לבוא ולהיקהל עם כל המשפחה, ואני בתוכה, לתשרי "שנת הקהל" תשל"ד העוקבת בסמוך לד' אמותיו הקדושות של הרבי, לזקח על עצמו חלק מההוצאות הכספיות של ה"מבצע". וכבר מפורסם הסיפור המיוחד הלזה עם כל פרטיו על מסכי ה"ג'עם".

בהמשך לזה בשנת הקהל תשמ"ח אף קיבל "דולר" כדי "לכתוב על הקהל" והקפיד לפרסם בכל שבוע מאמר בעיתון ברוח זו. אף אנו נצטרף להוראה זו בשורות אלה.

נמשכות ופרוסות על פני כל השנה (בדיני יובל) – כך יש להקיש ולצרף גם את "שנת הקהל" לאותה מתכונת, לאמור: מעמד ההקהל אכן מתקיים מהבחינה הטכסית רק באופן חד פעמי בתחילת השנה במוצאי החג הראשון של סוכות – אך המשמעות מתעצמת במשך השנה כולה.

כ. האמנם "שנת הקהל" כבר בדורו של שלמה?

מוכח בעליל שבמשך השנים הרבי לא הסתיר את חפצו העז למצוא סימוכין קודמים, ובמיוחד מתורת הנגלה, שיהוו מקור השראה למושג שהוא טבע עד לרמת השפה והלשון "שנת הקהל" (בהיבט של פריסתו הכל-שנתית). כמוזכר, התמך המשמעותי המשמעותי ביותר לכך אימץ הרבי מ"שנת היובל", כשהוא עורך היקש נועז ופורץ מחשבה. יחד עם זאת ברור לכל כי היקש זה איננו מסדרי הראיות אלא מסדרי האסמכתאות. בחינת משאלה ומבוקשה.

בדרכנו, נחזור לשנת הייסוד של "מבצע הקהל", הלא היא שנת תשכ"ז, ונתרשם כי כבר אז הרבי מבקש ותר אחרי תימוכין בנגלה לנושא זה של פריסת ההקהל על פני השנה כולה.

המעניין הוא שהרבי מגייס לצורך זה את שלמה המלך, ולא בכדי. ידוע שמעמדי הקהל הנפלאים בבית ראשון התקיימו על ידי שלמה

המלך ורחבעם בנו והם מפורטים ומתוארים בחז"ל ובתנ"ך.

והנה, בהתוועדות ש"פ בראשית של אותה שנה ("תורת מנחם" חמ"ח עמ' 200) הרבי מביא בהתוועדות תימוכין לנקודה זו (של המשכת ההקהל על פני המשך השנה) מספר "המנהיג" לאחד מהראשונים, רבי אברהם בן נתן תלמיד הראב"ד [המכונה הראב"ן הירחי]. על חשיבות הדברים אנו רואים מכך שהרבי גם רואה לנכון להתערב בדיונים שהתעוררו בעקבות דבריו בין אנ"ש והתמימים, וכך תועד "מענה" בנושא, שהודפס בשולי ההנחה.

אין כאן המקום להאריך, ונסתפק בהבאת צילום מהקטע הרלוונטי כמות שהוא.

נוכל להבחין שהרבי עצמו התחבט במשמעות העולה מתוך דברי "המנהיג". מחד בהתוועדות הרבי אכן מגייס את דבריו של הראב"ן למען חיזוק הרעיון של המשכת ההקהל על השנה כולה, אך מאידך ב'מענה' הוא מסתייג מעט מכך, כאשר הוא מעלה אפשרות של פרשנויות נוספות. לא נרחיב כאן בפרטים, אך יש לעיין טובא בכל זה, ובמיוחד ב"מענה".

200 ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון (התוועדות ב), ה'תשכ"ז

הראשון של חג הסוכות, או למחרתו (כידוע הדעות בזה¹³⁷) – היא רק הסיבה שמביאה לעיקר ותכלית הענין שנעשה לאחרי הזמן דהקהל, ולכן יש נתינת מקום לעשות זכר להקהל גם לאחרי הזמן דהקהל.

ונוסף על האמור ע"פ סברא בלבד, שעדיין אין הוכחה שהיא סברא אמיתית – יש עוד הוכחה מפורשת על זה:

בספר המנהיג¹³⁸ (שהוא מקור על כמה דינים, ועאכו"כ מנהגים) מובא המנהג "לקרות בשמיני עצרת... ספר קהלת", וכותב: "מצאתי טעם יפה, כי שלמה המלך ע"ה (שנקרא קהלת) אמרו בחג בהקהל (כדאייתא בקה"ר¹³⁹), כמ"ש¹⁴⁰ במועד שנת השמיטה בחג הסוכות בבוא כל ישראל, והוא אמרו בחג בהקהל כו", ולכן נוהגים לקרות קהלת בשמע"צ, זכר להקהל – אף שלכאורה לא שייך הענין דהקהל לשמיני-עצרת, שהרי אפילו לפי הדעות שיכולים לקיים מצות הקהל במשך כל המועד דחג הסוכות¹³⁷, הרי זה רק בחג הסוכות, ולא בשמיני-עצרת*.

ומזה מוכח, שיש מקום לעשות זכר להקהל גם לאחרי הזמן הקבוע לקיום מצות הקהל.

כד. ונקודת הדברים:

כל ענין שיכול להוסיף ביראת שמים – יש לעשותו, ותבוא ברכה על כל אלו שמשדלים להרבות תורה בישראל, מתוך יראת ה' ואהבת ה', שע"ז ניתוסף בעשי' בפועל בלימוד התורה וקיום המצוות (שוהי תכלית הענין דהקהל), כיון שאהבה היא שרש לרמ"ח מצוות עשה ויראה היא שורש לשס"ה מצוות לא תעשה (כמ"ש בהפירושו לרמב"ם¹⁴¹), והובא בדברי רבינו הזקן בתניא¹⁴²).

וכיון שהתחלה בזה היא מ"זמן שמחתנו", הרי זה ככל הענינים

* בס' המנהיג – י"ל: 1) שכמה תנאים-סימנים לזמן הקהל בכתוב, ועד שמע"צ כולם ישנם, לבר מאחד – "בבוא כל ישראל", "מאתחלתא דמועד"¹⁴¹.
2) ההקלה עצמה הרי נמשכת בודאי בנוגע להמחוייבים בראי, וע"פ סברא – גם בנוגע להשאר, עד לאחרי היו"ט (כולל שמע"צ), כדמוכח מזמן השאלה כשיגיע כו"מ¹⁴². ועוד י"ל ואכ"מ.

באמת, אם נעיין בגוף דבריו של "המנהיג" נראה כי לכאורה רחוקים הדברים ממסקנה זו שאותה העמיס הרבי מלכתחילה בהתוועדות בדבריו.

נו) מנהג צרפת לקרות בשמיני עצרת לפני קריאת התורה ספר קהלת, ושמעתי טעם בדבר טעם דכתיב ביה הן חלק לשבעה וגם לשמונה אלו שבעת ימי החג ושמיני עצרת, רוצה לומר לפי שהוא חג האסיף להזוהר על התרומות והמעשרות ונדרים שלא לעבור עליהם בכל תאחר, ובפרק ב' דעירובין דריש ליה לקרא לשבעה אלו שבעת ימי הפסח וגם לשמונה אלו שמונת ימי החג, יש לומר להזוהר באחרון על הראשון והאחרון. ואני מצאתי טעם יפה כי שלמה המלך ע"ה אמרו בהקהל בחג כטו שכתוב בסוּעַר שנת השמיטה בחג הסוכות כבא כל ישראל לראית והוא אמרו בחג בהקהל להוכיח את ישראל על כן יהבן לאמרו בחג, וטיב ונכון לאמרו בבהב"נ ולהוציא את מי שאינו בקי לפי שאין הכל בקיין בקריאתו. ולא כמנהג פרוכניצא שאומרים אותה בסוכה, (אב"ן):

בדבריו מביא "המנהיג" טעם למנהג עם ישראל לקרות מגילת "קהלת" בשמיני עצרת, ומסביר כי "**שלמה המלך ע"ה אמרו בהקהל בחג, כמו שכתוב "במועד שנת השמיטה בחג הסוכות בבוא כל ישראל לראות". והוא אמרו בהקהל בחג, להוכיח את ישראל, על כן יתכן לאמרו בחג**". עכ"ל. לכאורה יש כאן אישור שכבר בזמן שלמה התרחשו אירועי הקהל גם לאחר זמנם, בשמיני עצרת.

איברא, אין מן הנמנע שכוונת "המנהיג" היא יותר ברמה הפרקטית. כוונתו לומר שאז, בחג הסוכות, נקהלו עם ישראל בהמוניהם, כל בכל שנה בחג הסוכות - כשעל זה מביא את הפסוק המדבר במצוות הקהל "בבוא ישראל לראות". כלומר: אין כוונתו כאן להעיד על קיום מצוות ההקהל בשמיני עצרת, אלא להביא עדות לכך שכך קרה בכל סוכות שאז נקהלו בפועל רוב העם. אשר לכן בכל שנה היה שלמה מדבר בפני העם בשמיני עצרת ומשם נוצר ספר "קהלת". ואם כנים אנחנו, הרי שאין לכל זה קשר ישיר לסרך של קיום מצוות ההקהל על ידי שלמה לאחר זמנו, אלא עדות על ההזדמנות שלו לדבר בפני האומה משום שאז היה שיא של עלייה לרגל. ואמנם משמעות זו עולה בקנה אחד עם דברי המדרשים (ילקוט שמעוני קהלת תתקסה, מדרש קהלת ועוד): "נאמר 'דברי קהלת' ולא 'דברי שלמה' משום שאמריו תלויין בהקהל", "למה נקרא שמו קהלת? שכל דבריו נאמרין בהקהל על שם שאמר 'אז יקהל שלמה את זקני ישראל ... ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האיתנים בחג הסוכות". היינו, שזה – חג הסוכות - היה זמן ההקהל המירבית בבית המקדש. ופשוט.

יתרה מכך: גם אם נתעקש לומר שהראב"ן כיוון לכך ש"קהלת" הייתה חלק מחובת המלך – אם כבר, הרי שיותר נראה לומר שהוא התכוון בכלל ל"ברכת המלך" שבה נהג כל מלך, החל משלמה המלך בשמיני עצרת! וכבר כתב האבודרהם (סדר תפילת חג הסוכות, שמח"ת): "וקורין בשמח"ת פרשת וזאת הברכה ... על שם ששלמה הלך ברך את ישראל ביום השמיני שנאמר (מלכים א ח, יד) 'ויברך את כל קהל ישראל'. וכך גם בספר האשכול מבעלי התוספות: "בשמח"ת קורין וזאת הברכה, לפי שברך שלמה את ישראל בשמיני של חג, וקורין הברכה שברך משה!"

זאת והוא העיקר. הבה ונדון בגוף הטיעון שהרבי מביא בהתוועדות: הרבי טוען שלכאורה כיצד חיבר "המנהיג" את שלמה המלך להיקהל בזמן שמיני עצרת, הרי לכל הדעות אז לא נתקיימה מצוות הקהל?! וא"כ מכאן שהמצווה ורעיונה ממשיכים גם אח"כ למשך השנה.

אתמהה: האמנם?! בפירוש מצינו שיטות שההקהל התקיים בשמיני עצרת!! וכמפורש בירושלמי סוטה (פ"ז ה"ז) "מוצאי יו"ט אחרון של חג, בשמיני, במוצאי שביעית, עושין לו בימה!" היינו דעת הירושלמי דלא כבבלי שההקהל התקיים בשמיני עצרת! וכן גם דעת רש"י במגילה (ה ע"א): "וכן הקהל את העם שהיה בשנה הראשונה של שמיטה במוצאי יום טוב אחרון של חג ... שהיה המלך קורא ספר משנה תורה!" וכך גם מדרש לקח טוב (פ' ויקהל) "פרשת המלך כיצד? יום טוב אחרון של חג עושין לו בימה של עץ!" וגם גם באברבנאל (תחילת פרשת וילך 'הספק השישי'): "למה ציווה השי"ת שתהיה קריאת התורה מקץ שבע שנים ובחג הסוכות בלבד ובאה בקבלתם ז"ל שבשמיני חג העצרת לא קודם לזה בשאר ימי החג?"

כלומר קיימות גירסאות חזליו"ת שההקהל התקיים בשמיני עצרת ובדווקא. כך היא שיטת הירושלמי ובפני רבים מהראשונים הייתה כן הגירסא גם במשניות. א"כ הלא בוודאי שיש אסמכתא לקיום הקהל בשמיני עצרת – ואיך מכאן נוכיח להמשכתו לשנה כולה?! הבאנו את כל זה רק כדי להיווכח עד כמה הרבי נאחז בכל בדיל של סמך לחזק את "תורת שנת ההקהל" שיסד, ועד כמה שהדברים נגעו לו.

מכל זה ראינו צורך וכעין הוראה מהרבי לשנס מותניים, להתייגע ולחפש סימוכין למושג הזה של "שנת הקהל", ובעזרת ה' נראה כי חפץ הרבי הצליח בידו.

להלן נוכיח באופן מופלא ממש מתוך פשטות התרחשות המאורעות במקדש כי דברי הרבי לא ישובו ח"ו ריקם; נתבונן היטב בפרטים וניווכח שאכן בדיוק כפי שהרבי טוען - ה"הקהל" אכן נמשך בפועל כל השנה כולה, - כבר בבית המקדש הראשון ובדומה ממש ל"שנת היובל". ובעקבות דבריו של הרבי אף אנו נצטרף למסע המופלא את שלמה המלך.

ג. מוקד מעמד הקהל – קריאת התורה על ידי המלך

כך הוא הציווי על מצוות הקהל בפרשת וילך:

[ט] ויכתב משה את-התורה הזאת ויתנה אל-הכהנים בני לוי הנשאים את-ארון ברית ה' ואל-כל-זקני ישראל: [רביעי]

(י) ויצו משה אותם לאמר מקצו שבע שנים במעד שנת השמטה בחג הסכות:

(יא) בבוא כל-ישראל לראות את-פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את-התורה הזאת נגד כל-ישראל באזניהם:

(יב) הקהל את-העם האנשים והנשים והטף וגרף אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את-ה' אלהיכם ושמרו לעשות את-כל-דברי התורה הזאת:

(יג) ובניהם אשר לא-ידעו ישמעו ולמדו ליראה את-ה' אלהיכם כל-הימים אשר אתם חיים על-האדמה אשר אתם עברים את-הירדן שמה לרשתה: פ

וכך מתאר הרמב"ם בפ"ג מהלכות חגיגה (על בסיס המשנה במסכת סוטה ועוד) את מעמד הקהל שנערך ברוב הוד ומלכות:

ג. אימתי היו קוראין? במוצאי יום טוב הראשון של חג הסכות, שהוא תחלת ימי חלו של מועד של שנה שמניית. והמלך, הוא שיקרא באזניהם. ובקצרת הנשים היו קוראין. וקורא כשהוא יושב; ואם קרא מעמד - הרי זה משבח. @ מאיכן הוא קורא? מתחלת חמש' אלה הדברים, עד סוף פרשת 'שמע'; ומדלג ל'היה אם שמע', וגומר אותה; ומדלג ל'עשר תעשר', וקורא מ'עשר תעשר' על הסדר עד סוף ברכות וקללות, עד 'מלכד הברית אשר ברת אתם בירב', ופסקי. ד. כיצד הוא קורא? תוקעין בתעצרות בכל ירושלם, כדי להקהיל את העם; ומביאין בימה גדולה, ושל עץ היתה, ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים. והמלך עולה ויושב עליה, כדי שישמעו קריאתו; וכל ישראל העולים לחג, מתקבצין סביביו. (מזן נסח) הכנסת נוטל ספר תורה, ונתנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נתנו לסגן (של מנזר), והסגן נתנו לכהן גדול, וכהן גדול נתנו למלך - כדי להדרו ברב בני אדם. והמלך מקבלו כשהוא עומד; ואם רצה, ישב ופותח ומברך כדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הכנסת, וקורא הפרשיות שאמרנו עד שהוא טמר, וגולל ומברך לאחריה כדרך שמברכין בבתי כנסיות. ומוסיף שבע ברכות, ואלו הן: רצה ה' אלהינו בעמך ישראל, מודים אנחנו לך, אלה בחרתנו מכל העמים עד מקדש ישראל והנביאים, כדרך שמברכין בתפלה; הרי שלש ברכות כמשפטן (מלכותם היגלו). רביעית - מתפלל על המקדש שיעבור, וחותרם בה: 'השוכן בציון' חמישית - מתפלל על ישראל שתעמד מלכותם, וחותרם בה: 'הבוקר בישראל'; ששית - מתפלל על הכתובים שירצה האל עבודתם, וחותרם בה: 'מקדש הכתובים'; שביעית - מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול לפי צרות לשונו, וחותרם בה: 'רושע ה' את עמך ישראל, שמקד צריכין להושע, ברוך אתה ה' שומע תפלה. ה. הקריאה והברכות בלשון הקדש, שנאמר: "תקרא את התורה הזאת" - בלשונה, אף על פי שיש

שיעור 548
פרק ג

א. יכעזות עשה להקהיל את כל ישראל, אנשים ונשים וטף, ככל מוצאי שמיטה כשיעלו לתל, ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מוריות אותם במצוות וקטוקות ויהיה ברת האמת' - שנאמר: "מקצו שבע שנים, במועד שנת השמיטה - בחג הסכות, בבוא כל ישראל לראות גו' הקהל את העם, האנשים והנשים והטף, וקד אשר בשעריך. ב. כל הפסוק מן הראיה, פסוק מצוות הקהל' - חזן מן הנשים והטף והערל; אבל הנאמר פסוק מצוות הקהל' - שנאמר: "בבוא כל ישראל", וזה אינו ראוי לביאה נאמר. (תדבר ברוך, שהתקבצו ולא נסו מן האקדמונים ונסו מסיבי ברכתם תבין, שהרי הנשים תכבות. ג. אימתי היו קוראין? במוצאי יום טוב הראשון של חג הסכות, שהוא תחלת ימי חלו של מועד של שנה שמניית. והמלך, הוא שיקרא באזניהם. ובקצרת הנשים היו קוראין. וקורא כשהוא יושב; ואם קרא מעמד - הרי זה משבח. א מאיכן הוא קורא? מתחלת חמש' אלה הדברים, עד סוף פרשת 'שמע'; ומדלג ל'היה אם שמע', וגומר אותה; ומדלג ל'עשר תעשר', וקורא מ'עשר תעשר' על הסדר עד סוף ברכות וקללות, עד 'מלכד הברית אשר ברת אתם בירב', ופסקי. ד. כיצד הוא קורא? תוקעין בתעצרות בכל ירושלם, כדי להקהיל את העם; ומביאין בימה גדולה, ושל עץ היתה, ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים. והמלך עולה ויושב עליה, כדי שישמעו קריאתו; וכל ישראל העולים לחג, מתקבצין סביביו. (מזן נסח) הכנסת נוטל ספר תורה, ונתנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נתנו לסגן (של מנזר), והסגן נתנו לכהן גדול, וכהן גדול נתנו למלך - כדי להדרו ברב בני אדם. והמלך מקבלו כשהוא עומד; ואם רצה, ישב ופותח ומברך כדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הכנסת, וקורא הפרשיות שאמרנו עד שהוא טמר, וגולל ומברך לאחריה כדרך שמברכין בבתי כנסיות. ומוסיף שבע ברכות, ואלו הן: רצה ה' אלהינו בעמך ישראל, מודים אנחנו לך, אלה בחרתנו מכל העמים עד מקדש ישראל והנביאים, כדרך שמברכין בתפלה; הרי שלש ברכות כמשפטן (מלכותם היגלו). רביעית - מתפלל על המקדש שיעבור, וחותרם בה: 'השוכן בציון' חמישית - מתפלל על ישראל שתעמד מלכותם, וחותרם בה: 'הבוקר בישראל'; ששית - מתפלל על הכתובים שירצה האל עבודתם, וחותרם בה: 'מקדש הכתובים'; שביעית - מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול לפי צרות לשונו, וחותרם בה: 'רושע ה' את עמך ישראל, שמקד צריכין להושע, ברוך אתה ה' שומע תפלה. ה. הקריאה והברכות בלשון הקדש, שנאמר: "תקרא את התורה הזאת" - בלשונה, אף על פי שיש

³ פסוק זה לכאורה אין לו קשר ל"מצוות הקהל", ואכן מפסיקים לעולה "רביעי" בינו לבין פרשת מצוות הקהל, אך בכל זאת הובא כאן באריחיים בדוקא, ויובן על פי המשך מאמרנו (סוף פרק ז).

ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעֶמְדָּה יִשְׂרָאֵל, 'מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ', 'אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים' עַד 'מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים', כְּדָרְךָ שֶׁמְכַרְכִּין בְּתַפְלָה; הָרִי נָשַׁל בְּרָכוֹת כְּמִטְבֵּעַן [כְּלִשׁוֹנֵי הַגּוֹיִל]. רַב־יַעֲיִית - מִתְפַּלֵּל עַל הַמִּקְדָּשׁ שְׁיִעֲמַד, וְחֹתֶם בָּהּ: 'הַשׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן'; חֲמִישִׁית - מִתְפַּלֵּל עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּעֲמַד מְלֻכּוֹתֶם, וְחֹתֶם בָּהּ: 'הַבּוֹחֵר בְּיִשְׂרָאֵל'; שְׁשִׁית - מִתְפַּלֵּל עַל הַפְּהָנִים שְׁיִרְצֶה הָאֵל עֲבוֹדָתָם, וְחֹתֶם בָּהּ: 'מִקְדָּשׁ הַפְּהָנִים'; שְׁבִיעִית - מִתְחַנֵּן וּמִתְפַּלֵּל בָּהּ כְּפִי מָה שֶׁהוּא יְכוּל לְפִי צָחוֹת לְשׁוֹנוֹ, וְחֹתֶם בָּהּ: 'הוֹשֵׁעַ ה' אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, שְׁעֶמְךָ צָרִיכִין לְהוֹשִׁיעַ, בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'.

ד. הַעִיָּקָר חֹסֵר מִן הַסֵּפֶר – הַסֵּפֶר!

וְהִנֵּה, בְּתִיאור הַנֶּרְחָב וְהַמְּלַבֵּב הַזֶּה בְּרַמְב"ם חֹסֵר לָנוּ פֶּרֶט אֶחָד חָשׁוּב: בַּאיִזָּה סֵפֶר קָרָא הַמֶּלֶךְ? מִנֵּין הִגִּיעַ לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה?

הַתְּשׁוּבָה הַמִּתְבַּקֶּשֶׁת מֵאֵלֶּיךָ הִיא, כְּמוֹכֵן, שֶׁהִשְׁתַּמְשׁוּ בְּסֵפֶר תּוֹרָה שֶׁהֵבִיא עִמּוֹ הַמֶּלֶךְ, אֲשֶׁר מִצׁוּוֹה שִׁהְיוּ לוֹ שְׁנֵי סֵפְרֵי תּוֹרָה, אֶחָד בְּבֵיתוֹ וְאֶחָד שְׂמוּד לְחִיקוֹ וְהוֹלֵךְ עִמּוֹ לְכָל מְקוֹם, וְכִפִּי שֶׁמִּפְרֵט הַרַמְב"ם בִּפ"ג שֶׁל הַלְכוּת מַלְכִים הִלְכָה א: "בַּעַת שִׁישַׁב הַמֶּלֶךְ עַל כֶּסֶף מַלְכוּתוֹ ... כּוֹתֵב שְׁנֵי סֵפְרֵי תּוֹרוֹת: אֶחָד מִנִּיחוֹ בְּבֵית גִּזְדִּיּוֹ ... וְהַשֵּׁנִי לֹא יִזְזֶה מִלִּפְנֵי אֵלָּא בַּעַת שִׁיכַנֵּס לְבֵית הַכֶּסֶף אוֹ לְמַרְחָץ אוֹ לְמִקְוֵה שְׁאִין רָאוּי לְקִרְיָא. יוֹצֵא מִלְּחַמָּה – וְהוּא עִמּוֹ; נִכְנָס – וְהוּא עִמּוֹ; יוֹשֵׁב בְּדִין – וְהוּא עִמּוֹ; מִסָּב – וְהוּא כִּנְגִדוֹ. שְׁנֵי אֵמֶר: וְהִיתָ עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּוִי". - פְּשׁוּט, אִיפּוֹא, לְכַאוּרָה, שְׁגַם בְּמַעַמְד הַשְּׁתַּמֵּשׁ בְּסֵפֶר מַלְכוּתִי מִיּוֹחַד זֶה שֶׁנִּשְׂא בְּחִיקוֹ. הֲלֹא זֶה אֶחָד מִמִּטְרֹת הַסֵּפֶר הַמַּלְכוּתִי הַזֶּה, לְקִרְוָא בּוֹ בְּכָל הַזְּמַנּוֹת שְׁנִיתִן!

בְּאִוְפֵן אוֹלֵי מִפְתִּיעַ מִשְׁהוֹ, מִתְבַּרֵּר שֶׁמִּסְקֵנָה זֶה הִיא נִמְהַרֶּת מִיָּד.

כְּדִי לְהַשִּׁיב בְּמִדּוּיָּיק יוֹתֵר עַל שְׁאֵלָתָנוּ בַּאיִזָּה סֵפֶר הִשְׁתַּמֵּשׁ הַמֶּלֶךְ בְּמַעַמְד "הַקְּהָל"? - שׁוֹמָה עֲלֵינוּ לַעֲיִין בְּסוּגִיָּה מַעֲנִינֵת בְּגַמְרָא, בְּמַסְכַּת בַּבָּא בְּתָרָא. נַעֲשֶׂה זֹאת לְהֵלֵן, אֲךָ תַּחֲלִילָה כְּמָה מִשְׁפָּטִי רַקַּע מִקְדִּימִים:

בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָרֵאשׁוֹן (וּבְמַשְׁכֵּן), בְּאֵרוֹן הָעֵדוּת שְׁבַדְבִיר, וּבְצִמּוּד לוֹ - הוֹנַחוּ 4 פְּרִיטִים חֲשׁוּבִים וְהַקְּדוּשִׁים בְּיוֹתֵר לַעֵם יִשְׂרָאֵל. כֵּן הוֹנַחוּ בְּקִדְשֵׁי-הַקְּדוּשִׁים עוֹד פְּרִיטִים סְמִלִיִּים וּבְעֵלֵי מִשְׁמַעוֹת גְּדוּלָה לַעֵם יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ: "צִנְצַת הַמֶּן", "מִטָּה אַהֲרֹן" וְ"אַרְגָּז פְּלִשְׁתִּים".

אַרְבַּעַת הַפְּרִיטִים הַקְּדוּשִׁים וְהַחֲשׁוּבִים בְּיוֹתֵר (שֶׁהוֹנַחוּ בְּתוֹךְ הָאֵרוֹן, אוֹ בְּצִמּוּד לוֹ) הֵם: א. לוּחוֹת הַבְּרִית; ב. שְׁבֵרֵי הַלּוּחוֹת הָרֵאשׁוֹנִים; ג. הָעִמּוּדִים; ד. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁכָּתַב מֹשֶׁה.

הַגַּמְרָא בְּמַסְכַּת בַּבָּא בְּתָרָא דף י"ד, מְפָרֵט בְּאֵרִיכוֹת גְּדוּלָה וּבְדִיקוּק רַב (עַד לְרִזּוּלְצִיָּה שֶׁל ס"מ בּוּדְדִים) אֶת מִיקוֹם וְצוּרַת הַנַּחַת הַפְּרִיטִים הַשׁוֹנִים בְּתוֹךְ חֲלַל הָאֵרוֹן שֶׁנִּפְחוּ הִיָּה לֹא גְדוּל - "אַמְתִּיִּים וְחֲצֵי אֹרְכּוֹ אֵמָה וְחֲצֵי רֹחְבוֹ אֵמָה וְחֲצֵי קוּמְתוֹ" - תִּיבָה שֶׁל 120/72/72 ס"מ בְּרוּטוֹ!

הַגַּמְרָא גַּם מַחֲשַׁבֶּת אֶת כָּל הַחֲשׁוּבִים בְּהִתָּאֵם לְנִפְחָם שֶׁל כָּל הַפְּרִיטִים וּבְהִתָּאֵם לְשִׁיטוֹת הַשׁוֹנוֹת שֶׁל הַתְּנָאִים בְּנוֹשָׂא, וּמְגִיעָה לְכַלֵּל מִסְקֵנָה כִּי לְשִׁיטָה הַעִיָּקָרִית (רַבִּי מֵאִיר) הוֹנַח סֵפֶר הַתּוֹרָה בְּתוֹךְ הָאֵרוֹן וְהָ"עִמּוּדִים" נִסְמְכוּ לְצִדּוֹ, וְלִדְעַת נּוֹסֶפֶת (רַבִּי יְהוּדָה) הָ"עִמּוּדִים" הוֹנַחוּ בְּתוֹךְ הָאֵרוֹן וְסֵפֶר הַתּוֹרָה בְּצִמּוּד לוֹ.

סוּגִיַּת הַגַּמְרָא בְּעִנְיִין, הַמִּשְׁתַּרְעַת עַל פְּנֵי כְּעַמּוּד וְחֲצֵי, פּוֹתַחַת בְּבְרִיַּיתָא:

"אֵרוֹן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, אֲמִתִּים וְחֲצֵי אֹרְכּוֹ וְחֲצֵי רֹחְבוֹ וְחֲצֵי קוּמְתוֹ, בְּאֵמָה בַּת שֶׁשָּׁה טַפְחִים; וְהַלּוּחוֹת, אֲרַכְּנָן שֶׁשָּׁה וְרַחְבֵּן שֶׁשָּׁה וְעֵבִיִּין שֶׁלֶּשָׁה, מוֹנַחוֹת כִּנְגַד אֲרַכּוֹ שֶׁל אֵרוֹן; ... - נִשְׁתִּירוּ שֵׁם שְׁנֵי טַפְחִים שֶׁבֵּהֵן סֵפֶר תּוֹרָה מוֹנַח, שְׁנֵי אֲרַכְּנֵי: אֵין בְּאֵרוֹן רַק שְׁנֵי לּוּחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּיחַ שֵׁם מֹשֶׁה [וְגוֹ']; ... נִשְׁתִּירוּ שֵׁם טַפַּח שְׁבֹעַ עִמּוּדִין עוֹמְדִין, שְׁנֵי אֲרַכְּנֵי: אֲפִרְיִין עֵשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שֶׁלֶּמָּה מַעֲצֵי הַלְּבָנוֹן, עִמּוּדֵי עֵשָׂה כֶּסֶף רְפִידָתוֹ זֶה בְּמַרְכָּבוֹ אֲרַגְמָן וְגוֹ'; ... וְעֵלֵי ס"ת מוֹנַח, שְׁנֵי אֲרַכְּנֵי: לְקוּחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשִׁמְתָם אוֹתוֹ מִצַּד אֵרוֹן בְּרִית ה'";

כִּשֶׁהַגַּמְרָא מַחֲשַׁבֶּת אֶת צוּרַת וְאִוְפֵן הַנַּחַת סֵפֶר הַתּוֹרָה בְּתוֹךְ הָאֵרוֹן (לְשִׁיטַת ר"מ) הִיא מַחֲשַׁבֶּת גַּם אֶת מִידַת הָאוֹוִיר וְהַרוּחַ שֶׁנִּדְרַשׁ כְּדִי לְהוֹצִיא וְלִהְיוֹת אֶת הַסֵּפֶר, וּבְלִשׁוֹן הַגַּמְרָא (הַבְּרִיַּיתָא): "נִשְׁתִּירוּ שֵׁם שְׁנֵי טַפְחִים כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה סֵפֶר תּוֹרָה נִכְנָס וְיוֹצֵא כִּשְׁהוּא דְחוּק".

הַתּוֹסֵפוֹת מְזַדְעֵק עַל מִשְׁפָּט זֶה שֶׁבְּגַמְרָא וְתוֹהָה מְדוּעַ הִיָּה צָרִיךְ בְּרוּחַ כְּדִי לְהוֹצִיא אֶת הַסֵּפֶר: "וְאִ"ת, וְהֲלֹא לֹא הִיוּ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִן הָאֵרוֹן, דְּהָא אֲסוּר לִיכְנֹס בְּבֵית קְדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים, וּבְיוֹם הַכְּפֻרִים לֹא אֲשַׁכְּחֵן בְּסִדְרָא יוֹמָא שֶׁהִיָּה מוֹצִיאִין וְ"לִי דְלְצוּרָךְ כְּדִי לְתַקֵּן שְׂרֵי לִיכְנֹס בְּבֵית קְדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים כְּדִי מִרְיִין בְּעִירוּבִין (דף קה.) וְהִ"נִי יְכוּלִין לִיכְנֹס שֵׁם כְּדִי לְתַקֵּן סֵפֶר תּוֹרָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְעַפֵּשׂ וְיִתְקַלֵּל".

כְּלוּמֵר, הַתּוֹסֵפוֹת סוֹבְרִים שֶׁסֵּפֶר הַתּוֹרָה שֶׁל מֹשֶׁה, הִיָּה חֲפָץ סִימְבוּלִי וְלֹא הִיָּה חֲפָץ שִׁימוּשִׁי, וְתוֹמֵךְ אֶת טַעֲנָתוֹ בְּכָךְ שֶׁהִיָּה לֹא נִיתֵן כָּלֵל לְהִיכְנֹס לְדַבְרָא!

אֲךָ רַש"י לְעוֹמְתוֹ סוֹבֵר שְׁדוּוּקָא הַשְּׁתַּמֵּשׁ בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה. בְּצוּרָה אֲגַבִּית, בְּסוּף הַסוּגִיָּה שֵׁם (דף י"ד ע"ב ד"ה "סֵפֶר עֲזָרָה"), כּוֹתֵב רַש"י: "סֵפֶר עֲזָרָה - סֵפֶר שֶׁכָּתַב מֹשֶׁה וְבוֹ קוּרִין בְּעֲזָרָה פְּרִשְׁתַּת הַמֶּלֶךְ בְּהַקְּהָל וְכֵן גְּדוּל בִּיה"כ".

מתברר א"כ שרש"י סבור שלא כתוספות. הוא סבור שספר התורה של משה שהיה מונח בארון העדות היה שמיש ועוד איך - גם במעמד הקהל - שבספר זה היה קורא המלך את "פרשת המלך" - וגם ביום הכיפורים - שבספר זה היה הכהן הגדול קורא בסיימו את עבודת יום הכיפורים.

שיטה זו של רש"י מלבד מכך שהיא מפתיעה [ולמען האמת רש"י עצמו שינה את נימתו במקומות אחרים, ואכמ"ל], על פניה היא גם לכאורה תמוהה:

- א. קושיית התוספות צוחת ואומרת: הלא קיים איסור להיכנס לקדה"ק? גם אם נניח שישנו היתר מיוחד לצורך קיום מצוות הקהל להיכנס לקדה"ק - מה טעם לחפש היתרים? הרי יש למלך עצמו ספר תורה! ומדוע יש להתיר כשהדבר איננו נצרך?!
- ב. מה אילץ את רש"י לקבוע עובדה זו? מנין שאב את דבריו לחידוש זה? מתבקש כמובן לומר שמקור האילוץ לשיטת רש"י הוא המשפט בברייתא שהזכרנו לעיל "נשתיירו שם שני טפחים כדי שלא יהא ספר תורה נכנס ויוצא כשהוא דחוק", משמע היו מכניסים ומוציאים את הספר. סביר בהחלט, אך לא די בכך, במיוחד לאור התמיהות וטיעוני הנגד, כנ"ל.

ה. הארון מכיל "סמלים" או "חפצים שימושיים"?

אך הנה מתברר כי הוויכוח הזה בין רש"י לתוספות בעניין שמישותו של ספר התורה שהיה מונח בארון העדות - הוא וויכוח רחב יותר:

הזכרנו לעיל את ארבעת הפריטים החשובים ביותר שהונחו בארון או בצמוד לו. ובכן, באשר ללוחות, השבורות והשלמות, ברור שעניינם קדושתם ואין מדובר בחפצים שמישים; אך באשר ל2 החפצים הנוספים - כאן מתגלע מחלוקת בין רש"י לבין התוספות. רש"י סבור כי מעבר ללוחות הברית שהם היו "חפצים סימבוליים" הרי שגם ספר התורה וגם 'העמודים' הם חפצים שמישים בהחלט! לגבי ספר התורה - כבר הזכרנו שרש"י, בניגוד לתוספות, סבור שהשתמשו בו ב"הקהל" וביום הכיפורים. והנה, נראה די ברור שהתימוכין של רש"י שבהקהל קראו בספר התורה הלזה של משה רבנו - נשאב ממהותו של החפץ הנוסף, הלא הוא ה"עמודים". מתברר שגם לגבי ה"עמודים" ניטש וויכוח בין התוספות לרש"י; גם כאן, לשיטת התוספות העמודים הם חפץ סימבולי בלבד (נאמן לשיטתו שלא נכנסו לקה"ק מעבר לעבודת הכהן הגדול ביוהכ"פ).

- וכך כותב התוספות במסכת בבא בתרא שם, בהתייחס ל"עמודים" המוזכרים שם בברייתא: "**שבהן עמודים עומדין** - נראה לר"ת דסימן להעמדת ישראל היה ולא עשאום של זהב שלא להזכיר מעשה העגל דאין קטיגור נעשה סניגור וכן אמרינן [בר"ה] (דף כו.) ... והתם פריך: והא הוה ארון שהיה של זהב והיה לפניו? ומשני מכפר קאמר'. והני עמודים נמי היו כמו מכפר, שהם עשויים **סימן להעמדת ישראל**. והוא שישד הפייט: 'תבנית אות יוסף עמודיו עשה כסף' בשביל תבנית אות יוסף, סימן של יוסף, דהיינו עגל, דיוסף נקרא שור שנאמר (דברים לג) 'בכור שורו הדר לו' - לכך עמודיו עשה כסף ולא זהב, שלא להזכיר במעשה העגל".

התוספות סבור שהיו אלה עמודים סימבוליים להנציח או להשפיע על יציבות ומורל עם ישראל וכלשונו "העמדת ישראל", כשהעמודים מהווים מעין ביטוי למצב האומה, עד כדי כך שזה נכלל בקטגורייה של "כפרה", ולכן אף עשו אותם מכסף, כדי שלא יהיה קטגור נעשה סניגור. כלומר, מדובר בפריט מיסטי לגמרי. התוספות מקשרים זאת למטפאורה שבשירתו של הפייט.

רש"י לעומת זאת סבור ש'עמודים' אלה לא היו חפץ סימבולי! רש"י טוען שעמודים אלה, שנעשו על ידי שלמה המלך - נעשו על ידו במטרה **לשמש אותם**, את שלמה המלך, בעת מעמד "הקהל". היינו: כדי להאדיר ולפאר את מעמד "הקהל", יצר שלמה המלך עמודי כסף מרהיבים ומיוחדים וכפי שנאמר בשיר השירים אשר לשלמה (פ"ג פסוק ט): "**אֶפְרַיִן עָשָׂה לּוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַעְצֵי הַלְבָּנוֹן. עֲמוּדָיו עָשָׂה כֶּסֶף רַפְיָדְתּוֹ זָהָב מְרֻכָּבוֹ אֶרְגָּמָן תּוֹכוֹ רְצוּף אֶהָבָה מְבֻנֹת רְוִשְׁלָם**" - כל כולם של העמודים נועדו כדי להדגיש את הוד והדר המלכות.

רש"י טוען שאין הגיון לומר שעמודים אלה, שנעשו כאמור על ידי שלמה בפאר והדר מלכותי - נעשו רק כדי לגנזם בתוך ארון סגור! מה טעם בכך?! - סביר אפוא, טוען רש"י, ששלמה המלך ביקש להדר במצוות הקהל, שהיא כידוע נעשתה על ידו ברוב חביבות כמפורט בנביא ובחז"ל, וכדי להעצים את השפעת האירוע על העם ולהותיר רושם עמוק הוא יצר עמודי כסף מרהיבים שנועדו לשימוש לגלילת ספר התורה בעת מעמד הקהל! וכפי שרש"י כותב (שם): "**שבו עמודים עומדים** - ב' עמודי כסף כמין עמודי ספר תורה שוכבים לארכו... שנאמר עמודיו עשה כסף". כלומר: היו אלה "עמודי עץ חיים", שנועדו למטרת גלילת ספר תורה, וגם צורת הנחתן בארון הייתה באופן כזה שישקף את תועלתיותן.

ו. ערכת "הקהל" שוכנת בארון הברית

נמצא שרש"י עקבי לשיטתו שהן ה"עמודים" והן ספר התורה היו שמישים, ועיקר שימושם (של שניהם) היה לצורך יישום מצוות הקהל. או אז, באירוע ה"הקהל", היו מוצאים את העמודים המרהיבים הללו שעשה שלמה וגללו עמם את ספר התורה שכתב משה, ובערכה מושלמת זו קרא המלך את "פרשת המלך"! הייתה זו אטרקציה יוצאת מגדר הרגיל: חפצים שנעשו על ידי גדולי האומה

והיו ספונים בארון העדות הוצאו אחר פאר והתרגשות למעמד ה"הקהל". לפיכך אין מקום כלל לשאול מדוע לא השתמש המלך לקריאה בספר התורה שבחיקו. אדרבה, כדי לפאר ולהותיר רושם על העם נחשפו העמודים המיוחדים הללו וספר התורה המופלא והמיוחד שכתב משה רבנו בעצמו – כל זאת כדי להאדיר ולהעצים את מצוות ההקהל ואת מידת השפעתו!!

וכשיטה זו המשתקפת מתוך דברי רש"י (לעומת התוספות) מפורש בשם הראב"ד המובא בשיטה מקובצת (בבא בתרא שם), וכלשונו המופלא: "אותם העמודים שאמרו לא ידעתי מה היו משמשים. ואפשר כשמוציאים התורה בפרשת הקהל לקרותה, אז היו גולים עליהם. ואף על פי שהמלך היה לו ספר תורה שהייתה נכנסת עמו ויוצאת עמו, אבל בפרשת הקהל בספר עזרה היה קורא."

ז. עמודי שלמה – ושל משה!

וכאן ממשיך הראב"ד ומוסיף חידוש נפלא: "ואני סבור אף על פי שכתוב 'אפריון עשה לו המלך שלמה עמודיו עשה כסף וגו' - היו מימות משה! ואף על פי שלא מצינו אותה לא בצוואה ולא בעשייה? - אפשר שלא נעשו אלא לאחר שנשלמה התורה. ונצטווה משה לתתה מצד הארון."

כלומר הראב"ד סבור ששלמה המלך פיאר ושידרג את עמודי הכסף שכבר היו שם מימי משה ונעשו על ידי משה! ויהושע בן נון כבר השתמש ב"עמודים" אלה ובספר התורה שנעשו/נכתבו על ידי משה במעמד ההקהל שנעשה על ידו! ומסורת זו המשיכה הלאה גם אצל שלמה המלך, שהמשיך להשתמש ב"ערכת הקהל" המופלאה הזו (ה"עמודים" ו"ספר של משה") בעת מעמדי הקהל שנעשו על ידו ועל ידי בנו רחבעם (ראה ירושלמי ריש ע"ז).

כך משלימים דברי הראב"ד את דברי רש"י באופן מדהים.

אך עדיין לא סיימנו עם הראב"ד: כדי להוכיח ש"עמודי הכסף" כבר היו בזמנו של משה מסיים הראב"ד את דבריו במשפט מחץ: "גם הכסף שהביאו לנדבת המשכן ממנו נעשו, שלא מצינו לו צורך בכל מלאכת המשכן".

מה פשרו של משפט זה?

ובכן, כיון שכבר הוכחנו שדברי רש"י ודברי הראב"ד הם נבואה אחת, ויסודם באותה שיטה המשמישה את הספר התורה ואת העמודים שהיו בארון העדות - הנה מתברר כי שורשה של שיטה זו (לעומת זו של התוספות ועוד ראשונים) נרשמה עוד בפרשות המקרא, והפעם נשלים את דברי הראב"ד במשפט האחרון הנ"ל בעזרת דברי רש"י בחומש.

לצורך כך נחזור קצת לאחור, לפרשת תרומה (כה, ג): **וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתֵם זָהָב וְכֶסֶף וְנֶחֱשֶׁת: וּבְרַשׁ"י: "זָהָב וְכֶסֶף וְנֶחֱשֶׁת וְגו' - כֹּלֵם בָּאוּ בַּנְּדָבָה, אִישׁ אִישׁ מִה שֶׁנִּדְבָּו לָבוֹ, חוּץ מִן הַכֶּסֶף שֶׁבָּא בְּשׂוֹה מַחְצִית הַשֶּׁקֶל לְכָל אֶחָד, וְלֹא מִצִּינוּ בְּכָל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּצָרְךְ שֶׁם כֶּסֶף יוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לַח כו - כז) וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה וְגו' בְּקַע לְגַלְגַּלֹּת וְגו', וְשֶׁאֵר הַכֶּסֶף הָבָא שֶׁם בַּנְּדָבָה עֲשָׂאוֹ לְכָלִי שֶׁרֵת".** ובשפתי חכמים מסביר את רש"י: "דק"ל הואיל ואינו דומה לשאר נדבה למה כתיב כאן כסף ומתרץ דב' מיני כספים היו. והא דאמרת הא לא הוצרך שם כסף יותר? זה אין קושיא דשאר כסף כו".

כלומר: רש"י נאלץ לומר שמעבר לתרומת מחצית השקל מכסף ששימשו לאדני הכסף, כפי שמפורט בדו"ח שנתן משה רבנו בפרשת פקודי – תרמו בני ישראל עוד "כסף" לצורך כלים. ולכן חיבר הכתוב את תרומתם זו ביחד עם "זהב [וכסף] ונחשת" כרומז על התרומה הנוספת לצורך כסף שבהם יוצרו הכלים.

דש"כ ככסף, אלא דלכאורה קשה לפי מה שפירש רש"י דשלש תרומות אמורות כאן וכו', לפי משמעות הכתובים בפר' פקודי משמע שלא היה צריך לשום נדבת לב בכסף, דלא חשיב שם מעשה הכסף אלא באדנים והוויין לעמודים והוא נעשה מכסף פקודי עדה. וצ"ל דכסף היינו מטבעות כסף

אלא שאחרי הכל דברי רש"י קשים מאוד, וכפי שמקשה ב"פנים יפות" עה"פ לרבי פנחס הורביץ בעל ההפלאה תלמיד הה"מ (רבו של החתם סופר) וחבר קרוב לאדמו"ר הזקן (ראה הקדמה לשוע"ר מבני המחבר ועוד), ד"ה וזאת התרומה. רבי פנחס מקשה על רש"י שכותב שבכסף שניתן כנדבה עשו כלים – והלא לא מצינו כלים מכסף כלל, כי רק בבית שני היו מזרקות כסף (מסכת תמיד פ"ג מ"ד), אבל במשכן ובמקדש ראשון לא היו כלים של כסף? [את האדנים יצקו ממחצית השקל שהספיקו לכך כפי שמפורט בפרשת פקודי. מזרקות הכסף שנתרמו על ידי הנשיאים המפורטים בפרשת נשא: "מזרק אחד כסף" – אינם מעניינינו ואינם

חלק מכלי המשכן והמקדש. אלה לא היו לצורך קרבנות הכלל והם נועדו אך ורק לקרבנות הנשיאים עצמם, ראה מפרשי החומש באריכות כמו העמק דבר ועוד, וראה גם רש"י במנחות נ' ע"א דכל קרבנות והקטורת של הנשיאים בתרומת בחנוכת המשכן הוראת שעה הם]. בגלל שאלתו זו חורג הקוריצער מפשטות הכתובים ואומר שאין ברירה אלא לומר שהפסוק ורש"י לא מתכוונים לכסף כמתכת אלא כמטבעות, כסף עובר לסוחר. זוהי חריגה עצומה מהפשט, וכפי שהוא מסיים בעצמו שעדיין צ"ע.

אך עתה, בעקבות הדברים שתוארו לעיל, מתברר שרש"י בחומש מתכתב היטב עם שיטתו בפירוש הגמרא בבא בתרא. כבר הזכרנו כי שיטת רש"י והראב"ד בנוגע לעמודי הכסף של משה-שלמה היא שהם שמשו את מעמדי ההקהל, נמצא אם כן כי כבר במשכן היה כלי מיוחד במינו שהיה מכסף, הלא הם ה"עמודים" שעשה משה ונתנו בתוך ארון העדות. וכיוון שהיו שמישים (לא כשיטת התוס' שהיו סימבוליים בלבד) הרי הם כלים לכל דבר ועניין, ולצורך כלים אלו נתן עם ישראל "כסף" מעבר למה שנתן לצורך האדנים!

ולזה בדיוק התכוון הראב"ד: "גם הכסף שהביאו לנדבת המשכן ממנו נעשו, שלא מצינו לו צורך בכל מלאכת המשכן". כלומר, הראב"ד מביא הוכחה מתוך הפסוק בתרומה שהייתה תרומת כסף (כמתכת) מעבר למה שהיו זקוקים לאדנים, ועל כרחך שהיו לו צרכים נוספים, והרי זה מחזק את השיטה שהיו עמודי כסף לצורך גלילת ספר התורה ב"הקהל" מאז משה רבנו.

ונראה שרש"י כמי שצמוד לפשט המקרא למד וסמך שיטתו זו שהקריאה הייתה מספר שמונח בארון – מגוף המקרא במצוות הקהל, וחיבר את פסוקי הציווי דהקהל למה שכתוב בפסוק אחד לפני זה כמקשה אחת שהרי כך נאמר בפרשת וילך:

(ט) ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית ה' ואל כל־זקני ישראל: (י) ויצו משה אותם לאמר מקצו שבע שנים במעד שנת השמיטה בחג הסוכות: ... תקרא את התורה הזאת נגד כל־ישראל באזניהם: (יב) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את־ה' אלהיכם ושמרו לעשות את־כל־דברי התורה הזאת:

הוא אומר, כך רש"י, הציווי לקרוא בתורה "מקץ שבע שנים במעד שנת השמיטה בחג הסוכות" הוא מאותו ספר תורה "הזאת" ש"כתב משה ... ויתנה... את ארון ברית ה'". ישנו עניין נעלה ומיוחד לקרוא מתוך הספר שכתב משה ונמצא בארון הברית והעדויות! זאת ועוד: גם עמודים מיוחדים מכסף הוקדשו לכך כבר מימות משה רבנו, ופיאר אותם שלמה המלך ברבות השנים. נמצא שרש"י סינף את הפסוק הקודם לפרשת הקהל (פסוק ט) ש"כל העולם" לא מכלילו לתוך פרשת הקהל, ואף מפסיקין לעולה "רביעי" בינו לבין פרשת הקהל – צירפו וסנפו רש"י לתוך פרשת הקהל, כמקשה אחת מקיום המצווה ("ספר משה"), ובדווקא!

לא נוכל להאריך מידי, אך בבחינת "ותן לחכם" נכון כאן את המעיינים לשיחות העמוקות והנשגבות של הרבי בענייני הקהל, שעומק הנקודה בכלם הוא שמעמד הקהל כמוהו כשיחזור וחוויה מחדש של מעמד מתן תורה, מבוססים גם על דברי הרמב"ם בהלכות חגיגה פ"ג הלכה ו: "וגרים שאינם מכירים, חייבין להכין לבם ולהקשיב אונם לשמע באימה ויראה וגילה ברעדה, פיום שנתנה בו בסיני. אפלו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כלה, חייבין לשמע בכונה גדולה יתרה. ומי שאינו יכול לשמע - מכונן לבו לקריאה זו, שלא קבעה הפתוב אלא לחזק דת האמת; ויראה עצמו כאלו עמה בצטנה ביה, ומפי הגבורה שומעה - שהמלך שליח הוא, להשמיע דברי האל".

– וכמה נפלא שהייתה הקפדה לקיים מעמד זה דווקא מתוך ספרו של משה רבנו נותן התורה, ולגלול את הספר ב"עמודים" מיוחדים שכבר נעשו על ידו!!

@@@@@

ח. "וכהן גדול נותנו למלך - כדי להקדו בלב בני אדם".

ומשהגענו עד הלום, נותר לנו עכשיו 'רק' לתרץ את השאלה העיקרית, כשעתה ננסח אותה קצת שונה:

אוקיי, אז אכן התקדמנו, ועתה ברור לנו (לשיטת רש"י) מתוך פשטות הגמרא וגם מתוך הכתובים בפרשת תרומה ובפרשת וילך שאכן השתמשו בספר התורה המיוחד של משה וגם בעמודים המיוחדים של שלמה (ומשה) לצורך העצמת מעמד הקהל. חשוב מאוד. אך סוף-סוף מה נעשה עם התמיהה הגדולה⁴ היכן מצינו שהתירו להיכנס לפני ולפנים לצורך הוצאת הספר ל"הקהל"? והאם האדרת והעצמת הטכס מתירה את הכניסה לקהל"ק כאשר ניתן להסתדר באופן אחר?!

ונראה כי התשובה לכך היא פשוטה ומדהימה, ובהקדם דיוק מעניין בדברי רש"י. רש"י (דף י"ד ע"ב ד"ה "ספר עזרה") – שעליו נסובה התמיהה הנ"ל - כאשר הוא מתאר את הספר של עזרה ואת הקריאה בו, כותב במילים הבאות: "ספר עזרה - ספר שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכהן גדול ביה"כ". ויש לדייק: הרי קריאת הכהן הגדול הייתה קודמת כרונולוגית מהקריאה בפרשת הקהל, מדוע א"כ מזכיר רש"י את קריאת "פרשת המלך" שהתרחשה בחג הסוכות לפני הקריאה של הכה"ג שהתרחשה ביה"כ"פ? יתרה מזו: קריאת הכהן ביה"כ"פ היא לכאורה מידי שנה אך קריאת ההקהל היא רק אחת לשבע שנים, מה טעם להזכיר קודם את "פרשת המלך"?

⁴ כ"כ נתקשו המפרשים בדברי רש"י עד שרבים הוציאוהו מפשוטו, ופירשו שהתכוון לס"ת נוסף שהיה בעזרה שהוא ככל הנראה היה הספר של שבט לוי שהונח בבית המקדש – כפי שכל שבט הניח את ספרו במקום המרכזי בנחלתו. לשבט לוי לא היתה נחלה מסודרת, ועל-כן סביר להניח שהמקום המרכזי מבחינתו היה בית המקדש, ושם – בעזרה – היה מונח ספר של לוי. אך בהרבה ראשונים אנו מוצאים דברים מפורשים שהבינו מתוך דברי רש"י שהכוונה היא ברורה לס"ת שהיה בארון ושמונה קרא המלך בהקהל. והרב יהודה זולדן מדייק כך גם מזה שבעל מסורת הש"ס תיקן את הגירסא ברש"י בב"ב יד ע"א. לפי הגירסה המקורית, מביא רש"י כמקור לספר התורה שהיה מונח בארון את הפסוק: "ויכתב משה את התורה הזאת" (דברים לא, ט). מסורת הש"ס תיקן וכתב שהכוונה לפסוק: "ויכתב משה את השירה הזאת" (שם כב). זאת מפני שהפסוק המובא ברש"י שלפנינו מתייחס לספרי התורה של השבטים, ואילו הפסוק המובא במסורת הש"ס הוא הפסוק שמתייחס לספר ארון הברית

אלא נראה שרש"י רומז לנו את הדבר הבא, כאומר: שיטתי בפירוש הגמרא כבר הובררה מתוך דברי הגמרא (וגם בחומש) שמסתבר מאוד שערכת ההקהל במלוא הדרה שוכנה אחר כבוד בדביר ובארון הברית. הדבר עולה, כפי שהארכנו, מכל השתלשלות האירועים הן בפרשת תרומה הן בפרשת וילך, הן מעצם אכסונום והימצאותם של ה"עמודים" בקה"ק, והן מפשט הגמרא שהיה צורך להותיר מקום מיוחד בתוך הארון "כדי להכניס ולהוציא את ספר התורה של בדחק" - וזאת משום שלשיטתו של רש"י כל מטרת העמודים והימצאותם הם כדי לשמש לקריאה את "פרשת המלך" במעמד הקהל, והייתה בזו נחיצות גדולה כדי לפאר ולרומם ולהעצים את האירוע. אלא מאי, נותרנו עם התמיהה כיצד הותרה כניסה לקה"ק?! - את התשובה לכך נותן רש"י בכך שהוא מגייס לעזרת העניין קריאה נוספת שהייתה בביהמ"ק, זו הקריאה שקרא הכה"ג ביוהכ"פ. קריאה זו אמנם לא הייתה מוכרחת להיות מתוך ספר התורה שבתוך הארון, ואין לנו על כך שום אסמכתא (וכפי שמציין התוספות שזו לא הוזכרה בתיאור עבודת יום הכיפורים על ידי כה"ג) - אך יחד עם זאת בהחלט ראוי להניח שגם קריאה זו הייתה לעת מצוא מתוך ספרו של משה, כאשר היה צורך מיוחד בכך. מתי זה היה? מתי היה צורך בכך? ובכן - פשוט מאד: בשנת הקהל לאחר שסיים הכה"ג ביום הכיפורים את עבודתו (או שלב בעבודתו) בחזרתו מכניסתו לפני ולפנים⁵ - הוציא אז את ספר התורה ואת העמודים המיוחדים⁶ לצורך הקריאה שתתקיים בעוד כשבוע במוצאי חג ראשון של סוכות, וכדי שלא תהיה זו פעולת סרק חלילה (השהות בקה"ק בהוצאת ה"ערכה") אף קרא הכה"ג בשנה זו בספר של משה, וגם השתמש ב"עמודים" לצורך קריאתו שלו. יוצא איפוא, שלא הייתה שום כניסה מיוחדת לקה"ק לצורך הוצאת "ערכת ההקהל", זו הוצאה בשנת הקהל על ידי הכה"ג ביוהכ"פ בעת יציאתו בסיום עבודתו!⁶ - לכן גם מדייק רש"י ומציב תחילה את הקריאה של ההקהל; כי העיקר והחשוב היה בקריאת ההקהל, זו המטרה המרכזית! הקריאה ביוהכ"פ דשנת ההקהל בפרשת אחרי מות - הייתה כספית וכפתרון למצוא דרך להוצאת הספר והעמודים מקודש הקודשים לצורך קריאת ההקהל! וזו גן הסיבה - לדידו של רש"י - שאכן "ביום הכיפורים לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוציא" - כלשון שאלת התוספות: משום שאכן לא היה הסדר בזה בכל שנה, זה לא היה חלק מהסדר של עבודת הכהן הגדול, אלא ספיח והכנה למעמד הקהל! אלא שבמבחן התוצאה נוצר מצב שגם הכה"ג קרא בו באותה שנה [ושנה שלאחריה, ראה להלן], כ"ניצול" של מצוות הקהל ומה שהושג עבורו גם לקריאה שלו - כשם שכניסת ויציאת הכה"ג ביוהכ"פ "נוצלה" לצורך מעמד ההקהל.

וכמה הדברים מדהימים ומתאימים למעמד הקהל עצמו, ששיא הדרמה והמתח היה ברגע המרגש שבו "וְכֹהֵן גָּדוֹל נֹתֵנוּ לְמֶלֶךְ - כְּדֵי לְהִדְרוֹ בְּרֵב בְּנֵי אֲדָם" כמובא ברמב"ם הלכות חגיגה (הובאו לעיל) המתארים את מעמד ההקהל!

כלומר: העברת התורה מכהן הגדול למלך הייתה לא רק בעת המעמד עצמו, אלא גם התבטאה גם בהכנות למעמד; הכהן הגדול התגייס כדי להוציא את הספר שהיה אצלו לקריאה כדי להכינו למלך, מה שמתבטא במסירה הפומבית בעת המעמד המלכותי עצמו! נפלא!

ט. אכן נודע הדבר: שנה שלמה (!) של הקהל כבר הייתה לעולמים ותמיד מאז ימי שלמה !

ומשהגענו עד הלום נמשיך בקו מחשבה זו לשלב נוסף:

משהוצאה "ערכת הקהל" על ידי הכה"ג, ומשהשתמשו בה לאחר כשבוע במעמד ההקהל - כיצד הוחזרה הערכה - ספר התורה של משה והעמודים - שוב לארון העדות?⁷

התשובה לכך היא פשוטה: ערכה זו אכן נותרה מחוץ לדביר עד לשנה הבאה!! שכן לא נמצאה הדרך להשיבה בתום מעמד ה"הקהל" - עד לשנה הבאה, שאז הוחזרה בעת כניסתו הרביעית לפני-ולפנים, בתום קריאת פרשת אחרי, כאשר נכנס - בדרך כלל בידיים ריקות - להוציא את המחתה והכף. נמצא שהכה"ג קרא בספר התורה של משה רבנו את פרשת אחרי בספר התורה של משה רבנו וגם השתמש בעמודי הכסף, בשנתיים רצופות: פעם ראשונה ביוהכ"פ של שנת "הקהל, ופעם שנייה בשנה "תשיעית" (שנייה לשמיטה), בטרם החזרת הספר לארון העדות בסיום עבודתו בכניסה הרביעית.

⁵ יש המקשים וכי הכה"ג היה "אלוף משקולות"? כיצד הצליח להרים את הכפורת הכבדה ולהוציא את ספר התורה/העמודים? לא כאן המקום להאריך, ניתנו לזה כמה הסברים, אך המעניינת היא הדעה שהביא התשב"ץ (ספר התשב"ץ (דפוס למברג שנת תרנ"א) חלק ג' סימן ע"א): "כי לא היה העובי אלא בדפנות, אבל כל הכפורת הייתה דקה". כלומר הכפורת הייתה בצורת קופסה הפוכה, חלולה, פתוחה כלפי מטה, ורק בצדדים היה גובהה טפח. לפי זה משקלה אפוא אכן יכול היה להיות ככר זהב אחת, היינו 42 ק"ג בלבד, ועובייה אמנם טפח, כדברי הגמרא, אולם בדפנות בלבד, ולא בכל גופה, שהיה דק.

⁶ מתי בדיוק הוציא הכה"ג את ספר התורה לצורך קריאת "פרשת אחרי" ולצורך קריאת "פרשת המלך" בשנת הקהל? - אין לנו תשובה ברורה על שאלה זו. עיון בסדר העבודה ב"אתה כוננת" ובהלכות עבודת יוהכ"פ ברמב"ם (פ"ג ה"ח) מעלה כי קריאת התורה בפרשת "אחרי" הייתה לאחר הכניסה (והיציאה) השלישית לקה"ק [היו 4 כניסות לקה"ק: 1. הקטרת הקטורת; 2. הזאת דם הפר בין בדי הארון; 3. הזאת דם השעיר בין בדי הארון; 4. הוצאת המחתה והכף]. כיון שהקריאה הייתה בין הכניסה השלישית לרביעית, הרי שהוצרך הכה"ג להוציא את הספר בעת יציאתו מאחת משלוש הכניסות הראשונות. מבחינה פרקטית הנוח ביותר להוציא ספר הוא לאחר הכניסה הראשונה, שכן אז יצא בידיים ריקות, לעומת שאר היציאות [ביציאות 3-4 יצא עם מזרק זהב, ביציאה מכניסה 4 יצא עם מחתה וכף (ריקים)].

ואם כן מתברר שחלק בלתי נפרד מהנרטיב של הדברים לשיטת רש"י⁷ הוא שבשנת הקהל נחשפו חמודות אלה, שהן ספר התורה שכתב משה ועמודים שנעשו על ידי משה ופיאר אותם שלמה המלך – כל אלה שהו אחר כבוד **בעזרה לעיני כל ישראל**⁸ במשך שנה תמימה "מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא עלינו לטובה"!!

נמצא איפא, שהזדמנות נדירה זו נוצלה על ידי כל עם ישראל לעלות ולהביט בשכיות חמדה וקדושה אלה, הלא המה ספר התורה שכתב משה רבנו בעצמו, והעמודים של כסף שהכין לגלול הספר בעת מצוות הקהל, שאותם שיכלל ופיאר שלמה המלך ש"תוכם רצוף אהבה".

וברור למעלה מכל ספק שמי שלא זכה להשתתף מכל סיבה שהיא במעמד ה"הקהל" (כמבואר הפטורים ברמב"ם הלכות חגיגה) - בוודאי וללא ספק הגיע במשך השנה לראות ולהביט ב"ערכת הקהל" המפוארת והייחודית של בית המקדש. כך, יש להניח, עלו לבית המקדש לעזרת הנשים, עשרות רבות של בתי ספר תלמודי תורה ילדים וילדות על מחנכיהן, לבוא ולראות את הפריטים המיוחדים הללו שהיו "בתערוכה" כל השנה כולה. באו ושמעו הרצאות ושיעורי לימוד אודות מצוות הקהל, מעמד הקהל והשפעתו על "ליראה את ה'" – כולל אלה שרצו להגיה ספרי תורה שלהם שיהיו מדויקים ומתאימים לספרו של משה רבנו.

כך נמצא ברור שאכן "מבצע ומצות הקהל" המשיך במשך השנה כולה ובעל כרחך, ונתן את רישומו על כל העם במשך כל השנה כולה! ונתנה חותמה באופן מובהק להרבות כבוד שמים ויראת ה' והפצת התורה.

ומה לנו יותר מסימוכין אלו למה שדיבר הרבי בעליונים וכיוון אותנו לאמת שמעמד הקהל לא היה אירוע חד פעמי, אלא אירוע מתמשך ומסעיר ומפעים את כל העם במשך השנה כולה!!

ומידי דברינו בו נחשפנו לכך שהדברים כמעט מפורשים מפי אחד מהראשונים מבעלי התוספות, הלא הוא רבי אליעזר בן יואל הלוי בעל ה"אבי העזרי" (רבו של ה"אור זרוע"), אשר לאחרונה נחשפו הרבה מתשובותיו ונדפסו מכתבי יד נדירים. וכך הוא כותב (תשובות ראבי"ה השלם – דבליצקי מכון ירושלים - ח"ג סימן תתקצ"א):

מה שתמהת לפירוש רש"י שפ"י בפי השותפין שרצו (ב"ב יד ע"ב) נשתיירו שם שני טפחים ששם ספר תורה מונח, ופירש שכהן גדול קורא בו ביום הכיפורים והמלך בהקהל - ותמהת איך היה נכנס כהן גדול לקרות ס"ת? ותמהת מההיא דיומא לב ע"א וש"נ יבא אהרן אל אהל מועד שלא הזכיר שם ס"ת וכו' כמו שכתבת בשאלתך

אם באת להעמיד דברי רש"י אספר תורה דמשה רבינו המונחת בארון והיא נקראת 'ספר עזרה', צריך לומר שכשהיה כהן גדול נכנס (=בפעם

⁷ לאלה ש"תואנה הם מבקשים" הטוענים לומר: נו, כל זה הוא "רק" לשיטת רש"י (והראב"ד), אבל לפי הדעה הרווחת והנראית יותר בראשונים הקריאה כלל לא הייתה בספרו של משה וכו' וכו' – ראיתי צורך להביא ככתבו וכלשונו את תיאור מצוות הקהל כפי שהיא מופיעה באנציקלופדיה תלמודית. כי הנה מתברר ששיטת רש"י זו, שהקריאה הייתה בספרו של משה - היא היא השיטה המקובלת והמונצחת בפשיטות ולדורות, ולכן באופן זה ניסחו תלמידי החכמים עורכי האנציקלופדיה [כרך י', הקהל - המתחיל בטור תמג – תחת שרביט העריכה הראשית של הרב זווין], את ההתייחסות היחידה והקצרה בערך "הקהל" לשאלה באיזה ספר קראו במעמד הקהל:

ו. הסדר. כיצד היתה קריאת הקהל, תוקעים בחוצרות בכל ירושלים כדי להקהיל את העם; וכן שנינו: אותו היום כהנים עומדים בגדרים ובפרצות וחוצרות של זהב בידיהם תוקעים ומריעים ותוקעים, כל כהן שאין בידו חוצרה אומרים דומה שאין כהן הוא; ושכר גדול היה לאנשי ירושלים, שמשכירים חוצרות כדינר זהב. ואף כהן בעל מום תוקע באותו יום, וכן העיד ר' טרפון שראה חיגר עומד ומתריע בחוצרות, ומשם אמרו חיגר תוקע במקדש. ומביאים בימה גדולה, ושל עץ היתה, ומעמידים אותה באמצע עזרת נשים. ... והמלך עולה ויושב עליה, כדי שישמעו קריאתו, וכל ישראל העולים לחג מתקבצים סביבו. וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן וסגן לכהן גדול וכהן גדול למלך, משום כבודו של מלך, כדי להדרו ברוב בני אדם, שמראים את מעלותיו, מעלה למעלה ממעלה. ובספר עזרה, שכתב משה, בו היו קוראים בפרשת הקהל.

⁸ ונראה ששימש הספר במשך כל השנה כדי להגיה ממנו הספרים שיהיו מדויקים, ובמיוחד ספרו של המלך עצמו, כנפסק ברמב"ם הלכות תפילין ומזוזה פ"ז ה"ב. הוי אומר: מכאן, מחשיפת הספר לעין כל, יתד ופינה להנצחת נצחיות ודיוק מסורת התורה מדור לדור. ממש מטרת מצוות הקהל.

והעיר לי מו"ר אבי שליט"א כי בוודאי יש קשר מיוחד בין עיצומו של יום הכיפורים לעצם קיום הספר תורה אצל עם ישראל וההידורים בו, וכמפורש במסכת יומא (ע"ע"א) בעת תיאור מעמד קריאת התורה על ידי כה"ג ביוה"כ: "תנו רבנן ... ואחר כך כל אחד ואחד מביא ספר תורה מביתו, וקורא בו כדי להראות חזותו לרבים". ומפרש רש"י: "להראות נוי של ספר תורה, ותפארת בעליה שטרם להתנאות במצוה, שנאמר (שמות טו), זה אלי ואנוהו - התנאה לפניו במצות, לולב נאה, ספר תורה נאה, בקלף נאה, בדיו נאה, בבלור אומן" ואפשר, כך לדעתו שאכן שימש הוצאות הספר של משה לצורך הגהה וגם זוהי כוונת הגמרא שם, שהלא הידור הכי גדול בס"ת הוא הדיוק בטנ"א שלו, ולכן הביאו את ספריהם כדי להשוות, ובזה התגאו והתפארו "כדי להראות חזותו ברבים" – להראות ולראות הדיוק בספרים שלהם בהשוואה לספרו של משה.

הראשונה) בכף ומחתה, עם יציאתו (=בידיים ריקות), מיד היה מוציא ס"ת לחוץ והייתה מונחת בתיבה מבחוץ עד זמן קריאתו בה.

ובשנה השמינית כשהיה המלך קורא הייתה מונחת מבחוץ **מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא** שהוא שנת ט', והיה מחזירה כשנכנס (=בפעם הרביעית, בידים ריקות) להוציא כף ומחתה. שהרי רק ביום הכיפורים בשעת עבודה היה כהן גדול רשאי ליכנס כדתנן בריש מסכת כלים פ"א מ"ג בית קדש הקדשים מקודש ממנו שאין נכנס לשם אלא כ"ג ביום כיפורים בשעת עבודה."

וכמה מתאימים הדברים ל"היקש" שעושה הרבי בהערה המוזכרת למכתב הכללי בהשוואתו את "שנת הקהל" ל"שנת היובל" – שכן בדיוק כפי ש"שנת היובל" החלה "במשוך היובל" ביום הכיפורים ונתנה את השפעתה על כל השנה כולה – כך בדיוק היא גם "שנת הקהל" שהתחלתה גם היא ביום הכיפורים ונמשכה שנה שלמה עד ליום הכיפורים הבא⁹. והוא נפלא!

+++++

י. הקהל – נשמת אפו וקודשי קדשיו של עם ישראל

ונראה לציין ולהדגיש שהתובנה הכי עיקרית מכל מה שנכתב כאן הבולטת בעל כרחך מכל שיטת רש"י בגמרא, גם אם לא נקבל את כל המהלך שהצגנו:

איך שלא נביט על הדברים, מתברר שלשיטת רש"י (והראב"ד) מצוות הקהל היא חלק מקודש הקדשים! לצורך קיום מצוות הקהל השתמשו בספר ואביזרים שהיו בתוך ארון העדות! הוי אומר, ביחד עם לוחות הברית שהם "שיא הקדושה" צמוד להם שוכנת מצוות

הקהל ואביזריו, והרי זו זעקה וקריאה הכי גדולה על החשיבות של מצווה זו, על החשיבות בהפנמת המסר לעם ישראל באופן של קודשי הקדשים ובאופן של "הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת: ונביהם ... ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלהיכם כל-הימים אשר אתם חיים על-האדמה"

דבר בעתו מה טוב

רשימה זו נרשמה לכבוד יום הבהיר י"א ניסן תשע"ו, שנת היובל (לדעת ר"י דרבים פוסקים כמוהו), משנת הכרזת רבנו על "מבצע שנת הקהל" (תשכ"ז). ומתאימים הדברים לכך שיום מלכנו השתא הוא ביום ג' לפרשת אחרי, שהיא פרשת עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, ובמיוחד הדבר בולט מכך שבשנה זו "לעבט מען מיט דער צייט" בשיעורי החת"ת עם פרשת אחרי בזמן ממושך (בגלל חג הפסח): באה"ק שבועיים ובכל העולם ג' שבועות רצופות! עוד יש להוסיף, שלמחרת, י"ב בניסן, שיעור הרמב"ם (במסלול העיקרי של ג"פ ליום) מתחיל (הלכות ביאת המקדש פ"ב) בהלכה: אין כהן גדול נכנס לקודש הקדשים אלא מיום הכיפורים ליום הכיפורים.

והרי זה מתבקש ביותר שהורתו של ההקהל בכל שבע שנים הייתה על ידי כהן הגדול, ביום הכיפורים, בקודשי הקדשים בעת צאתו מן הקודש! אין יותר "טבעי" מזה שהכהן הגדול נטל חלק כמקשה אחת בהכנת הספר, במסירתו למלך בעת המעמד וכו'.

עתה גם נראה יותר מברור מדוע "שנת הקהל" היא "מיום כיפורים זה עד ליום הכיפורים הבא עלינו לטובה" – שנה תמימה, שנה שלמה, שנה של המשכת "יחידה שבנפש" על ידי עוררות מתן תורה מחדש אצל כל אחד ואחת מבני ישראל כולל הטף אשר בשעריך.

ונסיים בתפילתם ברכתם גם של המלך אחר קריאת "פרשת המלך" במעמד הקהל וגם של הכהן הגדול אחרי קריאת פרשת "אחרי מות" ביום הכיפורים:

"מִתְחַנֵּן וּמִתְפַּלֵּל בְּהַפְּי כְּפִי מֵהַ שְׁהוּא יְכוּל לְפִי צְחוּת לְשׁוֹנוֹ, וְחוֹתֵם בְּהַ: 'הוֹשֵׁעַ ה' אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, שְׁעַמְדָּה צְרִיכִין לְהוֹשֵׁעַ" - שבזכות ההתעסקות במצוות ומבצע הקהל והוראות ותורת רבינו בזה - במהרה בימינו ממש יושע ישראל בביאת משיח צדקנו אמן סלה!

⁹ ובזה יומתק מה שמצינו שהרבי "משך" את "מבצע שנת הקהל" עד "ליום הכיפורים הבא" - ראה שיחת שבת תשובה תשכ"ח (תו"מ חנ"א עמ' 30).